

Kyrkliga kulturmiljöer

Vägledning vid tillståndsprovning

Vägledning för ansökan om tillstånd enligt 4 kap kulturminneslagen

Något av det finaste och värdefullaste vi har är vårt kyrkliga kulturarv. På många platser är kyrkan den i särklass äldsta kulturmiljön. Kyrkan med sin kyrkogård och sina inventarier berättar om livet i socknarna under gångna tider.

Våra kyrkliga miljöer är ett gemensamt kulturarv som är skyddat i lag. Att förvalta en kyrklig miljö innebär att bevara och förnya varsamt. Förändringar på kyrkobyggnad, kyrkliga inventarier och kyrkogård kräver tillstånd från Länsstyrelsen. Denna vägledning redogör för den process en förändring i ett kyrkligt kulturminne innebär.

LÄNSSTYRELSEN
I K R O N O B E R G S L Ä N

Länsstyrelsen är en tillsynsmyndighet över kulturmiljövården i länet. Det är Länsstyrelsen som fattar beslut i tillståndsärenden enligt kulturminneslagen. Länsstyrelsens uppdrag är att göra en avvägning mellan ett bevarande av kulturarvet och församlingens önskemål om förändring.

Ansökan om tillstånd ställs till Länsstyrelsen. Använd blanketten längst bak i denna broschyr eller hämta den på Länsstyrelsens hemsida, **www.lansstyrelsen.se/kronoberg**

När behövs tillstånd?

Alla kyrkor byggda före 1940, och en del nyare kyrkor, är skyddade enligt kulturminneslagen. Generellt gäller att alla väsentliga förändringar i kyrkorna och på kyrkogårdarna, som påverkar det kulturhistoriska värdet, kräver tillstånd enligt kulturminneslagen.

I **kyrkobyggnaden** krävs tillstånd för att:

- bygga om eller bygga till
- ändra, tillföra eller flytta bänkar, dopfunt, altare, konstnärlig utsmyckning m.m.
- ändra eller göra nya installationer
- ändra färgsättning eller ytskikt
- göra andra ingrepp eller ändringar av exteriör, interiör eller fast inredning

Kyrkliga **inventarier** av kulturhistoriskt värde får inte utan tillstånd:

- avyttras eller flyttas från den plats där de sedan gammalt hör hemma
- avförs från förteckningen över kyrkliga inventarier av kulturhistoriskt värde
- ändras eller repareras/konserveras

I fråga om **kyrkotomt** och **begravningsplats** krävs tillstånd för:

- föryngring och komplettering av trädkrans, fällning av enstaka träd
- större förändringar av planteringar, beläggning, m m

Älmeboda kyrka. Foto: Davids Fuchs, Kulturparken Småland AB.

- utvidgning av kyrkogården
- uppförande eller ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar

Planering och tidig dialog

Vid en tillståndsprövning gör Länsstyrelsen en avvägning och bedömning mellan församlingens behov och hur de kulturhistoriska värdena påverkas av ändringen. Tillståndsprövningen varierar i omfattning och tid beroende på vad det är som ska göras.

Vad som är en förändring och vad som är löpande underhåll är ibland svårt att avgöra. Gränsen är dock viktig, eftersom vanligt underhåll inte är tillståndspliktigt. Det är Länsstyrelsen som avgör vilka åtgärder som är tillståndspliktiga. Vid osäkerhet bör man kontakta Länsstyrelsen.

Tid och arbete kan sparas genom att församlingen för en tidig dialog med Länsstyrelsen för att komma fram till bra lösningar som passar församlingens behov och samtidigt tillvaratar de kulturhistoriska intressena. Likaså genom att församlingen planerar sin ansökan och ser till att de handlingar som krävs vid en tillståndsprövning är kompletta.

Granhults kyrka. Foto: Davids Fuchs, Kulturparken Småland AB.

Tillståndsprocessen

Tidigt samråd

Församlingen planerar en förändring och tar tidigt kontakt med Länsstyrelsen för samråd. Länsstyrelsen avgör om samråd och besiktning på plats är nödvändigt. Tillsammans resonerar man kring lösningar, som tillfredsställer församlingens behov och samtidigt tillvaratar de kulturhistoriska värdena. Det tidiga samrådet är viktigt och förenklar processen.

Bedömer Länsstyrelsen att arbetena inte är tillståndspliktiga, kan församlingen gå vidare och genomföra arbetena och där efter revidera och uppdatera sin vård- och underhållsplan.

Projektering

Om mer omfattande förändringar planeras, till exempel en omgestaltning, bör en konsult göra en projektering och leda projektet. Även en antikvarisk expert med kulturhistorisk kompetens kan vara behjälplig med rådgivning och utföra en antikvarisk förundersökning.

Ansökan

När församlingen kommit fram med ett förslag fattar kyrkonämnden/rådet beslut om förändringen och att tillstånd ska sökas hos Länsstyrelsen. Även om den planerade åtgärden finns med i kyrkans vård- och underhållsplan, måste en tillståndsansökan skickas in. Ansökan görs på avsedd blankett. Handlingarna som sänds till Länsstyrelsen ska klart och tydligt redogöra för vilka åtgärder ansökan avser.

Almundsryds kyrka. Foto: Länsstyrelsen.

Ansökan ska innehålla:

- Länsstyrelsens ansökningsblankett
- kopia av beslutsprotokoll från kyrkonämnd/kyrkoråd
- redogörelse för nuläget, ritningar, beskrivningar m.m.
- motivering till åtgärden, utdrag ur vård- och underhållsplan
- beskrivning av planerad åtgärd, arbets- och materialbeskrivning, foto, ritningar m.m.
- redovisning av de föreslagna åtgärdernas påverkan på kulturhistoriska värden

Beslut och villkor

När ansökan inkommit till Länsstyrelsen granskas ärendet och vid behov begär Länsstyrelsen in kompletteringar. En komplett inkommen ansökan innebär att tillståndsprocessen går vidare. För Länsstyrelsen inte in de handlingar som krävs i en tillståndsprövning, trots begärda kompletteringar, kan ärendets handläggning fördröjas alternativt inte handläggas och avvisas därmed. Bedömer Länsstyrelsen att inkommen ansökan inte gäller tillståndspliktiga åtgärder meddelas församlingen.

Handläggningstiden varierar beroende på ändringens art och omfattning. Beräknad handläggningstid är i normalfallet ca fyra månader från det att ärendet är komplett, det vill säga när alla nödvändiga handlingar finns hos Länsstyrelsen.

Därefter fattar Länsstyrelsen beslut i ärendet. Beslutet vinner laga kraft tre veckor efter delgivningen och är normalt giltigt i

tre år. Om arbetets utförande och inriktning väsentligt ändras under genomförandetiden ska nytt tillstånd inhämtas hos Länsstyrelsen.

I ett tillstånd finns i regel villkor uppställda. Villkoren varierar beroende på ärendets omfattning. Anmälan om igångsättning och när arbetet färdigställts ska alltid göras till Länsstyrelsen. Av villkoren kan även framgå krav på specifika material och metoder och även på antikvarisk medverkan och dokumentation under genomförandeprocessen.

Antikvarisk medverkan och dokumentation

Ett villkor som ofta ställs i Länsstyrelsens beslut är att arbetet ska ske under medverkan av antikvarisk expert. I enklare ärenden är detta inte nödvändigt. Församlingen utser och bekostar själv den antikvariska experten. Länsstyrelsen bedömer om den antikvariske experten har rätt kompetens och erfarenhet för åtgärden.

Den antikvariska experten ska kontaktas av församlingen minst tre veckor innan arbetet startar och han eller hon ska också kallas till byggmötena. Samråd ska ske löpande och skulle nya omständigheter uppstå kontaktas Länsstyrelsen, eftersom beslutet om tillstånd då kan komma att omprövas. När arbetena slutförts ska en rapport över de utförda åtgärderna sammanställas av antikvarisk expert. Församlingen/samfälligheten ska ombesörja att rapporten insänds till Länsstyrelsen i fyra exemplar.

Slutbesiktning

Länsstyrelsen ska i god tid kallas till del- och slutbesiktningar. Länsstyrelsen deltar vid slutbesiktningen av de utförda åtgärderna, alternativt görs en bedömning utifrån insänd dokumentation.

Länsstyrelsen bör beredas tillfälle att delta vid entreprenadbesiktningen för att en antikvarisk besiktning inte ska behöva göras separat.

Överklagande m.m.

Alla beslut Länsstyrelsen fattar skickas till Riksantikvarieämbetet för kännedom. Riksantikvarieämbetet liksom den sökande kan överklaga ett beslut till Förvaltningsrätten i Växjö. Detta ska göras inom tre veckor efter att mottagaren fått del av beslutet.

Länsstyrelsen har möjlighet att förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett kyrkligt kulturminne att vidta rättelse samt förelägga med vite eller avbryta pågående arbeten, om föreskrifterna i ett beslut inte följs.

Runsten vid Växjö dom kyrka. Foto: Länsstyrelsen.

Växjö stift och den kyrkoantikvariska ersättningen

Stiftets uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingslivet. Stiftets kyrkobyggnadsgrupp med stiftsantikvarie, stiftsingenjör och ekonomisk rådgivare ger viss rådgivning i kyrkobyggnadsfrågor och är ett stöd i dialogen med Länsstyrelsen när förändringar planeras. Stiftets rådgivning omfattar framförallt frågor som rör liturgi, arbetsmiljö och tillgänglighet med beaktande av kulturhistorisk hänsyn.

Den kyrkoantikvariska ersättningen hanteras och beslutas av stiftet. Länsstyrelsen är i den hanteringen en remissinstans och ska enligt lag yttra sig om fördelningen av den kyrko-

antikvariska ersättningen inom länet. Vid detta tillfälle gör Länsstyrelsen en bedömning av ersättningens storlek baserad på den enskilda åtgärdens kulturmiljönytta och prioritet.

Kyrkoantikvarisk ersättning (KAE)

”Kyrkoantikvarisk ersättning är samtliga medborgares ersättning till Svenska kyrkan för att kyrkornas kulturhistoriska värden skall upprätthållas och göras tillgängliga för alla. Ersättningen skall fördelas så att största möjliga bevarandeeffekt uppnås.”¹ Ersättningen är inte tänkt att täcka kostnaden för förvaltandet av kyrkorna, eftersom det också är ett kyrkligt intresse. I avtalet mellan staten och Svenska kyrkan ingår att kyrkorna ska hållas öppna för besökare. De åtgärder som ni söker kyrkoantikvarisk ersättning för ska vara tillståndsprövade av Länsstyrelsen innan de insänds till stiftet.

Tillståndsansökan enligt 4 kap kulturminneslagen ska vara insänd och beviljad av Länsstyrelsen innan församlingen/samfälligheten söker kyrkoantikvarisk ersättning.

Svenska kyrkan
VÄXJÖ STIFT

¹ Kyrkoantikvarisk ersättning. Vård- och underhållsplanering. Information till församlingar och samfälligheter om vård av kyrkliga kulturminnen. Svenska kyrkan, Kyrkokansliet 2002.

KYRKLIGA KULTURMINNEN – ANSÖKAN
OM TILLSTÅND ENLIGT 4 KAP.
KULTURMINNESLAGEN

Information om blanketten finns på nästa sida

Ärende

Ansökan avser:	
Kyrkans/begravningsplatsens namn:	Församling/samfällighet:
Kommun:	Kontrakt:
Fastighetsbeteckning:	Åtgärderna beräknas påbörjas:
Antikvarisk medverkan (förslag på antikvarisk expert):	

Sökande

Fastighetsägare:	Adress:
Postnummer:	Ort:
Telefon dagtid:	Mobiltelefon:
E-postadress:	
Företrädare för fastighetsägaren – kryssa i ett av följande alternativ:	
☐ Kyrkonämnd/Kyrkoråd	
☐ Annan person – Fullmakt från Kyrkonämnd/Kyrkoråd bifogas ansökan	

Kontaktperson för ansökan:	
Telefon dagtid:	Mobiltelefon:
E-postadress:	

Ansökan ska innehålla följande handlingar

- ☐ Kopia av beslutsprotokoll från kyrkonämnd/kyrkoråd
- ☐ Redogörelse för nuläget, ritningar, beskrivningar m.m.
- ☐ Motivering till åtgärden, utdrag ur vård- och underhållsplan
- ☐ Beskrivning av planerad åtgärd, arbetsmetod och materialval, foto, ritningar m.m.
- ☐ Beskrivning av den föreslagna åtgärdens påverkan på byggnadens, föremålets eller anläggningens kulturhistoriska värde
- ☐ Kyrkoantikvarisk ersättning kommer att sökas från Växjö stift

Ansökan skickas till: kronoberg@lansstyrelsen.se eller Länsstyrelsen i Kronobergs län,
Kulturmiljöfunktionen, 351 86 Växjö

Underskrift - ansökan ska vara underskriven av behörig företrädare för fastighetsägaren

Ort och datum
Namn och namnförtydligande

**KYRKLIGA KULTURMINNEN – ANSÖKAN
OM TILLSTÅND ENLIGT 4 KAP.
KULTURMINNESLAGEN**

Upplysningar

Ansökan

Ansökan kan göras av behörig företrädare för fastighetsägaren eller av annan person med fullmakt. Fullmakt ska bifogas ansökan. För att underlätta Länsstyrelsens handläggning, ska ansökan vara så utförlig som möjligt. De handlingar som bifogas ansökan ska tydligt redogöra för vilka åtgärder ni vill utföra. Om markingrepp är aktuella, kan tillstånd enligt 2 kap. Fornminnen i kulturminneslagen behövas.

Varför kopia på beslut från kyrkonämnd/kyrkoråd?

Innan Länsstyrelsen tillståndsprövar ert ärende, är det viktigt att åtgärderna är förankrade i kyrkonämnd eller kyrkoråd.

Obligatoriska uppgifter för ansökan

De kyrkliga kulturminnena fick nya föreskrifter den 1 maj 2012, KRFS 2012:2. Här föreskrivs vad en ansökan till Länsstyrelsen ska innehålla.”1. en beskrivning av och motivering till den föreslagna åtgärden, 2. en redovisning av tilltänkt arbetsmetod och materialval, samt 3. en beskrivning av den föreslagna åtgärdens påverkan på byggnadens, föremålets eller anläggningens kulturhistoriska värde. Ansökan ska vara daterad och signerad av behörig företrädare för fastighetsägaren.”

Kyrkoantikvarisk ersättning

Kyrkoantikvarisk ersättning ska användas till kulturhistoriskt motiverade kostnader som följer av skyldigheter enligt 4 kap. kulturminneslagen.

Antikvarisk expert

Ange i ansökan vem ni avser anlita som antikvarisk medverkande. Därefter gör Länsstyrelsen en bedömning om behovet av antikvarisk expert samt om den föreslagna personen, företaget eller institutionen är lämplig.

När behövs tillstånd?

Kontakta alltid Länsstyrelsen för att försäkra er om åtgärderna kräver tillstånd.

Information

Ytterligare information om kyrkliga kulturminnen och Länsstyrelsens tillståndsprövning finns på Länsstyrelsens hemsida www.lansstyrelsen.se/kronoberg. Klicka på denna länk [Kyrkliga kulturminnen](#) eller gå in på Länsstyrelsens hemsida under Samhällsplanering och Kulturmiljö/Skyddad bebyggelse/Kyrkliga kulturminnen. Här finns aktuell information; blanketter, vägledning, regelverk m.m.

Kontakt

Är något oklart eller har ni frågor – ta gärna kontakt med någon av oss på kulturmiljöfunktionen som handlägger kyrkoärenden.
Telefonnumret till Länsstyrelsens växel är 010 223 70 00.

Älmhults kyrka. Foto: Länsstyrelsen.
ISSN: 1103-8209,
Meddelande nr 2012:19
Dnr: 439-4160-12